

**Pracovní skupina „Reflexe“ Rady Česko –
německého diskusního fóra**

Shrnutí výsledků

**vypracovali: Gereon Schuch, Jennifer Schevardo
a Vladimír Handl**

I.	Pověření pracovní skupiny a výchozí situace	2
II.	Závěry a doporučení	4
1.	Od zpracovávání konfliktů ke společné strategické diskuzi!	4
2.	Bilaterálně se zaměřit na evropská témata!	4
3.	Nezpracovávat problémy, ale provádět „agenda setting“!	5
4.	Zajistit trvalou viditelnost tématům roku!	6
5.	Více využívat expertízu Rady!	7

I. Pověření pracovní skupiny a výchozí situace

Rada Česko-německého diskusního fóra se na svém zasedání dne 4. listopadu 2011 v Pasově usnesla, že v rámci nové pracovní skupiny dojde k průzkumu činnosti diskusního fóra, ke kritické bilanci jeho působnosti na různé cílové skupiny a k vypracování jasných praktických doporučení pro jeho další strukturální vývoj. Průzkum má být omezen na léta 2005 až 2012, tedy na období následující po schválení druhého aide mémoire německým a českým ministrem zahraničí v září 2004.

Vedením pracovní skupiny předsedové pověřili Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik (DGAP) z Berlína, zastoupenou Gereonem Schuchem a Jennifer Schevarado, a pražský Ústav mezinárodních vztahů (ÚMV), zastoupený Vladimírem Handlem. Z členů Rady náleží do pracovní skupiny Reflexe Peter Becher, František Černý, Matthias Dörr, Martin Dzingel, Milan Horáček, Ingrid Lottenburger, Christian Schmidt, Gert Weisskirchen a Monika Žarská.

Pracovní skupina se setkala v rámci tří jednání. Na počátku procesu reflexe bylo potřeba shromáždit jednotlivé otázky a identifikovat důležité tematické oblasti, které byly v průběhu jednání diskutovány.

Přitom se vykrystalizovaly následující klíčové otázky:

- Jakým způsobem je dnes třeba chápat poslání diskusního fóra?
- V čem by měla spočívat činnost diskusního fóra?
- Jak chápou předsedové a Rada svoji roli?
- Jakých výsledků má být dosaženo při výročních konferencích?
- Jaké cílové skupiny mají být dosaženy a prostřednictvím jakých nástrojů?

DGAP a ÚMV se na základě reflexivní diskuze uvnitř pracovní skupiny zaměřily na prozkoumání následujících aspektů:

- Jakým způsobem se utvářelo tematické zaměření výročních konferencí?
- Z jakých společenských oblastí pocházeli účastníci výročních konferencí?
- Jak byla Rada složená?

- Jak vypadala obsahová agenda zasedání Rady?
- Jak probíhala činnost pracovních skupin Rady?
- Jakých ohlasů v tisku dosáhlo diskusní fórum?

Pro vypracování zprávy byly vyhodnoceny následující dokumenty: programy výročních konferencí, zápisy ze zasedání Rady a zprávy pracovních skupin.

Pro doplnění byli vyzváni všichni členové Rady v období 2005 až 2012, aby písemně zodpověděli dotazník. Dodatečně byli dotazováni vybraní multiplikátoři a pozorovatelé diskusního fóra na německé i české straně.

II. Závěry a doporučení

Na základě diskuzí v rámci pracovní skupiny a na pozadí analýzy dokumentů dospěli autoři k následujícím závěrům:

1. Od zpracovávání konfliktů ke společné strategické diskuzi!

Česko-německé diskusní fórum bylo založeno v roce 1997 na základě Česko-německé deklarace. Mělo nabídnout prostor pro zpracování témat, u nichž – podle tehdejších zúčastněných aktérů – nemohlo při vyjednávání Česko-německé deklarace dojít ke shodě.

Od té doby zaznamenal vztah mezi Německem a ČR hlubokosáhlý vývoj. Na základě těchto změn a po vstupu ČR do Evropské unie postavilo aide-mémoire obou ministrů zahraničí v roce 2005 diskusní fórum na nový základ: „[budou] diskutována česko-německá témata, významná v kontextu partnerství obou zemí v Evropské unii“.

Vztahy mezi Německem a Českou republikou se normalizovaly. Došlo k odtabuizování dřívějších sporných témat a v centru už se nenacházejí historické konfliktní linie. To však neznamená, že se již nevyskytují témata významná v kontextu partnerství obou zemí. Je tu zapotřebí pohled na nastávající konfliktní témata. Přitom se bude stále méně jednat o témata, která jsou důležitá pouze v česko-německém kontextu a v jeho rámci podněcují kontroverze, nýbrž stále častěji půjde o výzvy, se kterými jsou konfrontovány oba státy. Pro Německo i Českou republiku bude čím dál důležitější domluvit a rozvíjet s přímými sousedy odpovídající strategie. Přitom musí být identifikovány společné pozice, ale také diskutovány kontroverzní postoje. Diskusní fórum by tak mělo přejít od zpracovávání konfliktů ke společné strategické diskuzi.

Pokud diskusní fórum bere vážně svoji úlohu ujímat se relevantních témat a zároveň se nebát konfrontace, mohlo by se stát určitým systémem časného varování pro nastávající výzvy, který bude detabuizovat konfliktní témata a převádět je do politického diskusního procesu.

2. Bilaterálně se zaměřit na evropská témata!

U témat Česko-německého diskusního fóra má rozhodující význam bilaterální aspekt. To však nevylučuje diskuzi o tématech s evropskou nebo

globální dimenzí, jakými jsou migrace, vzdělávání nebo energetika. „Bilaterální aspekt“ neznamena zúžení na výhradně česko-německá témata (jako například česko-německé vypořádání se s minulostí). Často zdůrazňovaná nesrovnatelnost evropských a bilaterálních témat představuje pouze zdánlivý rozpor. Neboť evropská témata je možné zřetelně nahlížet z česko-německého hlediska.

Toto bilaterální tematické zaměření představuje vlastní výzvu při koncepci a realizaci výročních konferencí. Mimořádně důležitá je přitom zejména role moderátorů. Musí totiž diskuzi zaměřit na bilaterální perspektivu a přitom zabránit tomu, aby rozhovor nesklouzl do deskriptivního porovnávání, jak se to opakovaně stávalo v minulosti a prostřednictvím navigačních otázek musí rozhovor opět vrátit do metodického konceptu konference. Moderátoři by proto měli pocházet z okolí diskusního fóra popř. organizátorů konference a měli by být včas zasvěceni do obsahové koncepce pódiových diskuzí.

3. Nezpracovávat problémy, ale provádět „agenda setting“!

V rámci dvoudenní veřejné konference diskusního fóra není možné z důvodu nedostatku času a expertízy formulovat doporučení pro politickou úroveň. Takovýto nárok – který byl při konferencích opakovaně zmiňován – není realistický. Diskusní fórum tedy nemůže vypracovávat žádné pokyny k jednání, může však poukazovat na potřebu diskuze a jednání.

Na základě toho by diskusní fórum mělo podle svých odhadů identifikovat důležitá témata, která byla doposud nedostatečně bilaterálně diskutována, a výroční konferenci tak využít k aktualizaci politické agendy česko – německých vztahů, tzn. provádět agenda-setting. Úloha fóra tedy spočívá v tom, prostřednictvím vlastního stanovování témat upozornovat na potřebu bilaterálního politického zpracování určitých otázek.

Tento požadavek by měl být prostřednictvím „komuniké diskusního fóra“, předneseného předsedy na závěr konference, integrován do procesu politické diskuze s účinkem na veřejnost. Toto komuniké musí být připraveno během plánování konference, naformulováno v průběhu zasedání a odsouhlaseno mezi předsedy a Radou v rámci krátkého mimořádného jednání. Po konferenci by komuniké mělo být co nejrychleji zveřejněno jako tiskové prohlášení obou předsedů.

Výroční konference by tak mohla dosáhnout větší mediální relevance, než tomu bylo doposud, neboť novináři mohou na konci konference informovat o uchopitelném výsledku.

4. Zajistit trvalou viditelnost tématům roku!

Kromě toho se zdá být smysluplné, aby dané téma roku bylo zpracováváno více než v rámci dvoudenní konference. Instrument pracovních skupin se nabízí k tomu, aby prostřednictvím „Pracovní skupiny Téma roku“ došlo k přípravě konference a jejímu následnému zpracování. Zavedení menších diskuzních akcí pořádaných po konferenci by mělo podpořit hlubší zpracování jednotlivých aspektů a posílit dlouhodobou působnost nastolování agendy v obou zemích.

Další pracovní skupiny by měly zpracovávat jiná témata, která Rada považuje za důležitá. V této souvislosti by v budoucnosti měly být pracovní skupiny jasně definovány prostřednictvím témat a nikoliv prostřednictvím určitého okruhu členů Rady, kteří se v rámci trvale existujících skupin ujímají vždy nových jednotlivých projektů. Rada by měla na každém podzimním zasedání stanovit, k jakým tématům je možné vytvořit pracovní skupiny. Pokud se taková skupina dá dohromady a jmenuje koordinátora, tak ten potom musí pro poskytnutí prostředků zaslat Fondu budoucnosti náležité podklady. Tyto tematické skupiny pracují po dobu jednoho roku. Výsledky své činnosti musí jednotlivé skupiny prezentovat při následující výroční konferenci v rámci tematického fóra. Tím pracovní skupina splnila svoji úlohu a neměla by automaticky dále pokračovat. Pouze tímto způsobem může být zajištěno cílené a prospěšné využívání personálních zdrojů Rady a finančních prostředků Fondu budoucnosti pro zpracování důležitých témat. Celkově by povinnost pracovních skupin podávat zprávy a skládat účty měla být jednoznačně a transparentně řízena a jejich zřizování by se mělo více orientovat podle efektivních kritérií.

Pro uchopení tématu roku v celé jeho šíři by měli být do pódiových diskuzí konference zahrnuti referenti z různých společenských oblastí. Oproti odborným přednáškám by mělo dojít k posílení takových formátů, jako jsou diskuze a výměna, aby se výroční konference mohla stát fórem dialogu mezi Němci a Čechy.

Dokumentace výroční konference by v první řadě měla být přístupná na internetových stránkách diskusního fóra. Hned po skončení konference by tu mělo být k dispozici komuniké a dodatečně i krátká obsahová shrnutí,

kteřá by zachycovala průběh konference. Prostřednictvím internetových stránek by i lidé mimo diskusní fórum měli mít možnost ohlásit svůj zájem o účast na výročních konferencích. Také tímto způsobem lze zkusit zabránit tomu, aby se konference vyvíjely směrem k výročním setkáním pevného okruhu stálých účastníků. Vedle důležité skupiny známých multiplikátorů a aktérů by totiž bezpodmínečně pro každou výroční konferenci měli být podle tématu a na základě rešerše vybráni a pozváni noví účastníci. Účast mladší generace musí být i nadále zajištěna prostřednictvím zapojení „Česko-německého fóra mládeže“.

5. Více využívat expertízu Rady!

Rada diskusního fóra stanovuje expertízu na základě syntézy z různých oblastí česko-německých vztahů. Tuto expertízu by Rada měla využívat ještě více než doposud, aby včas zjistila, jaká témata, která v současnosti ještě nejsou dostatečně zpracována v bilaterálním kontextu, budou důležitá pro blízkou budoucnost – a tak i představují možná témata pro výroční konferenci.

Zatímco u dřívějších zasedání Rady zaujímala obsahová diskuze česko-německých vztahů důležité místo, tak v posledních letech ztratila na významu a je jí věnován menší prostor. Místo toho bývají na programech zasedání především správní a organizační záležitosti. Tento vývoj je potřeba zvrátit. Analýza a diskuze česko – německých vztahů by měly představovat hlavní úlohu Rady, z čehož teprve potom vyplyne i volba témat a obsahová koncepce formátů akcí. V tomto smyslu by měla být opět posílena tematická práce při zasedáních Rady a měla by se opět dostat do středu jednání namísto organizačních záležitostí. Aby došlo ke zlepšení spojení politické úrovně a Rady, měla by Rada zasílat zápisy diskuzí ke stavu česko-německých vztahů jako důvěrná sdělení také příslušným odborům obou ministerstev. Z celkového pohledu by se obsahovým navýšením práce Rady posílila i politická reputace tohoto grémia a zároveň i jeho vnímání v diplomatických vztazích obou zemí.

V otevřené, ale koncentrované diskuzi by měla být identifikována budoucí témata a kriticky zkoumán jejich bilaterální význam. Široké společenské zakotvení Rady a z něho vyplývající obsahová expertíza přitom diskusnímu fóru nabízejí dobrý základ: všichni zúčastnění by při přípravě měli v rámci svého okruhu práce a působnosti vymezit možná témata a poté je přednést v rámci společné tematické diskuze. Do hledání témat by měli být případně

zahrnutí také externí poskytovatelé podnětů (novináři, komentátoři nebo vědci).

Projednávání vlastních aktivit (příprava výroční konference, zprávy pracovních skupin aj.) je bezesporu důležité, musí však mít při zasedáních Rady podřízený charakter a mělo by být co možná přeneseno do odpovídajících grémíí. V tomto smyslu by se organizační přípravy výroční konference měly odehrávat hlavně v rámci pracovní skupiny Výroční konference, která by měla Radě pravidelně podávat informace. V průběhu příprav musí dojít k plynulému procesu schvalování a rozhodování mezi předsedy Rady a organizací, která je pověřená organizací konference. Podle „aide mémoire“ nejsou kompetence předsedů omezeny na tu kterou zemi, na základě toho zodpovídají za konference oba společně – nezávisle na místě konání. Proto by mělo být zajištěno i dosažení jejich interní shody.